

VECHI TEXTE ROMÂNÈȘTI DE PREVESTIRE: *ROJDANICUL*

Gabriel Mihăilescu¹
Universitatea București

Anciens textes roumains de divination: *Rojdanicul*

Résumé

Les livres de divination ont depuis toujours nourri la curiosité d'un grand nombre de lecteurs, en dépit des interdictions imposées par l'Église. Les livres populaires qui contenaient des prédictions de l'avenir, en fonction du mois ou du signe de naissance, s'appelaient Rojdanic, selon la dénomination slave. Après les études de Moses Gaster (*Literatura populară românească*, 1883) et de N. Cartoian (Cărțile populare în literatura românească, I, 1929), personne n'a plus manifesté d'intérêt dans l'approfondissement de la recherche philologique sur ce domaine considéré marginal de la culture roumaine ancienne. C'est précisément le but de notre article, celui de ressusciter un pareil intérêt. Cette recherche, qui repose sur l'analyse de plus de 20 manuscrits et publications du XVIII-ème siècle et des premières décennies du XIX-ème siècle, fournit une description détaillée des principaux types de Rojdanic qui ont circulé dans les pays roumains, des thèmes des prévisions, ainsi que des variantes, versions et filiations possibles.

Mots-clés: rojdanic, rujdenița, livres populaires, prédictions, signe du zodiaque, manuscrits, versions, variantes, copies, calendrier, popa Ion Românul, Ioniță Giurescu, Petcu Șoanul

Între secolele XVI și XIX, au circulat pe teritoriul celor trei țări române varii texte de prevestire, în formă manuscrisă sau tipărită. Alături de textele oraculare (prorociile sibiline, de exemplu) și scrierile eschatologice (apocalipsele apocrife, *Cele douăsprezece vise în tâlcuirea lui Mamer* etc.), neacceptate, dar tolerate, în general, de Biserică, o largă răspândire au cunoscut cărțile populare de prevestire (*Rojdanicul*, *Gromovnicul*², *Trepeticul*³, *Obrociri de zile*⁴, etc.), supuse, acestea, unei severe interdicții din partea

¹ **Gabriel Mihăilescu** este conferențiar în cadrul Catedrei de Literatură Română a Facultății de Litere, Universitatea din București. Este doctor în Filologie din 2000. Predă cursuri de istoria literaturii române și de cultură și civilizație românească. Este specializat în literatura română veche. Volume publicate: *Universul baroc al "Istoriei ieroglifice"*. *Între retorică și imaginar*, București, Fundația Națională pentru Știință și Artă, 2002; *Viața sfintei Maria Egipteanca: cele mai vechi traduceri, manuscrise și versiuni. Studii și texte*, București, Editura Universității București, 2008. E-mail: angela_mihailescu@yahoo.com

² Conține prevestiri meteorologice și astrologice, în care evenimente viitoare sunt prezise în funcție de zodia sau luna, punctul cardinal și momentul zilei (ziua sau noaptea) în care se produce un tunet, un fulger sau un cutremur.

³ Carte populară de prevestiri bazate pe mișcările involuntare ale părților corpului.

⁴ Clasificarea zilelor în bune și rele.

autorităților ortodoxe, fiind considerate cărți eretice sau vrăjitoarești. Astfel, – referindu-ne acum doar la prevestirile astrologice – în textul pravilei, traduse de Eustratie logofătul, din *Șapte Taine a Besearecii* (Iași, 1644-1645) se spune: „Încă și ceia ce aduc vrăjitori la casele lor, pentru ca să facă niscare farmece, așjidere și **ceia ce vor vrăji în steale** (s.n.), pentru ca să cunoască multe lucruri de ceale neștiute [...] să nu să cumenece 5 ai” (Gaster, 1891, 116). Scrierile interzise de Biserică sunt sistematizate într-un „indice de cărți oprite” (cuprins în ms. rom. 1570 B.A.R., din 1667-1669), tradus de Staico grămăticul „și slujitoriu Besearecii Domnești” din Târgoviște. Aici, figurează, între „cărțile ereticești carele nu să cade a le ceti credincioșii dreptu”, și „cartea cetitoare de steale, căriia iaste numele Șestodnevnică⁵, în care oamenii nebuni cred, căutându zilele nașterii sale; nemerirea ceasurilor; soroaca vieții; nevoile năpăștilor; fealurile morții; norocul în neșuțătorie; în slujbe. Și vremile le caută cu nebuniia lor, lăsându ajutoriul lu Dumnezău ...” (Cartoian, 1974, 333). De asemenea, în culegerea de omilii atribuite unuia dintre cei mai de seamă Părinți ai Bisericii, Sf. Ioan Gură de Aur, tradusă de frații Greceanu și tipărită la București, sub titlul *Mărgăritare*, în 1691, este inclusă și o predică „Pentru mincinoșii proroci, și cei fără Dumnezeu eretici, și de seamnele sfârșitului veacului acestuia” (Ioan Gură de Aur, 2001, 356). Condamnarea fără drept de apel a practicilor divinatorii de proveniență păgână se face, aici, într-o succesiune de interogații retorice, menite să comunice starea de indignare a predicatorului: „... că ce creștini sânt aceia carii păzesc basne jidovești, și elinești, și ursitorile, și vrăjile, și astrologhieile, și fărmedătoriile, și advarele, și obriciri de zile, de luni, și de ani, și trepepnice [...], și alte ca aceastea multe? Dară, cum pot să fie creștini carii le fac aceastea? Și cu ce îndrăznire cutează de să numesc creștini? Și în ce chip cutează de cuminecă cu sfintele taine carii sânt mai răi decât elinii” (*ibidem*, 371).

Rojdanicul (cu varianta *Rujdenița* sau *Rojdenița*; din sl. *roždenije* sau *roždenica* „naștere”) conținea prevestiri astrologice, în care soarta omului era prezisă în funcție de luna sau de zodia nașterii, echivalentul horoscopului de astăzi. Acest de tip de prevestiri pare a fi fost, în cultura veche românească, cel mai afectat de interdicțiile impuse de Biserică: din perioada de dinainte de a doua jumătate a secolului al XVIII-lea nu s-au păstrat decât două astfel de texte, *Rujdenița* copiată, în 1621, de popa Ion Românul din Sâmpetru (din *Codex Neagoeanus*, ms. rom. 3821 B.A.R.) și prezicerile din *Calendarul* tipărit de Petcu Șoanul, la Brașov, în 1733. În schimb, de pe la mijlocul secolului la XVIII-lea și, mai cu seamă, spre sfârșitul acestuia și începutul secolului următor, numărul manuscriselor românești conservate care cuprind astfel de preziceri crește spectaculos, ajungând la ordinul zecilor. S-ar putea recunoaște

⁵ Sl., în trad.: <Cartea>celor șase zile.

în acest fenomen de proliferare a cărților populare de prevestire unul dintre simptomele unui început de liberalizare a moravurilor și de slăbire a coerciției exercitate de autoritățile ecleziastice, tendințe decelabile cu ușurință în ultimele decenii al veacului al XVIII-lea.

Denumirea slavonă de „rojdanic” sub care această categorie de texte de prevestire este desemnată în istoriile literare moderne, s-a impus în urma utilizării ei mai întâi de B.P. Hasdeu, în *Cărțile populare ale românilor în secolul XVI*, din 1879 (1984, 21-23), și apoi de N. Cartoian, în celebra sa monografie consacrată cărților populare în literatura română, din 1929-1938 (1974, 220 și urm.). În realitate, o cercetare atentă a diferitelor sbornice sau tipărituri conținând astfel de grupaje de preziceri astrologice existente în fondul de manuscrise al Bibliotecii Academiei Române ne indică faptul că niciun alt manuscris românesc – în afară de copia din *Codex Neagoeanus* (purtând un titlu slavon înrudit, *Rujdenița*) – nu păstrează vreuna dintre aceste variante ale denotației slave. Aceasta este, de obicei, înlocuită prin perifraxe de felul următor: „Însemnare pe luni când să nasc copiii și fetele” (ms. rom. 3944 B.A.R.), „Întâmplările nașterilor” (colontitlu, în ms. rom. 3518 B.A.R.) sau „Pashalie pentru oameni, care în ce lună să nascu, cum va să fie născut [...] și câtu va trăi, ori fecior ori fată” (ms. rom. 1735 B.A.R.). Cu toate acestea, în virtutea unei tradiții terminologice bine constituite (chiar dacă, în epoca modernă) și în absența unor variante denominative la fel de cuprinzătoare, ca sens, și economice, în expresie, vom continua să utilizăm și noi, în mod convențional, termenul consacrat de „rojdanic”.

Cel mai vechi *Rojdanic* românesc ajuns până la noi este, așa cum s-a văzut deja, copia prescrisă, în 1620, de popa Ion Românul și păstrată în așa-numitul *Codex Neagoeanus* (ms. rom. 3821 B.A.R.), sub titlul de *Rujdenița*. Textul⁶, conservat fragmentar, cuprinde între filele 137-141 doar prezicerile pentru patru luni, începând cu septembrie (prima lună a anului după calendarul bizantin și cel bisericesc). Denumirile lunilor sunt date în forma lor populară („Răpciune”, „Brumar” etc.). Tipul de *Rojdanic* ilustrat de *Codex Neagoeanus* este și cel mai răspândit. Popa Ion Românul reține însă o versiune prescurtată a acestuia. O formă ceva mai dezvoltată a acestei redacții se întâlnește în ms. rom. 1157 B.A.R.⁷, din a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, purtând următorul titlu: „Cartea zodii lui Eraclie împărat, scoasă pe luni de doisprezăci filosofi”. Prezicerile sunt făcute și aici pe luni, dar fiecărei luni a anului îi este asociată, în mod arbitrar, câte o zodie. Astfel, lunii septembrie îi corespunde „a Caprii zodie”, „Luna lui octomvrie, zodia Vânătoriului stăpânești”, „Luna lui

⁶ A fost publicat de N. Cartoian: *Cel mai vechiu zodiac românesc: Rujdenița Popei Ion Românul (1620)*, în „Dacoromania”, V, 1928, p. 584-601.

⁷ Text publicat, parțial (doar prezicerile pentru luna septembrie), de M. Gaster, în *Chrestomație română*, vol. II, Leipzig-București, 1891, p. 66-67.

dechemvrie, zodia Racului stăpânești” etc. În alte câteva manuscrise aparținând aceleiași redacții, fiecărei luni îi corespunde tot o zodie, însă într-un manieră apropiată de cea în care zodiile erau dispuse de-a lungul unui an calendaristic în astrologia antică. De pildă, în ms. rom. 270 B.A.R., copiat, în 1799, de logofătul Ioniță Giurescu, prevestirile sunt date pe „*Septemvrie, Cumpănă*”, „*Octomvrie, Scorpie*”, „*Martie, Berbece*” ș.a.m.d. Așa cum se poate deduce din toate celelalte, foarte numeroase, manuscrise descinzând din aceeași redacție, în care zodia nu este indicată, rezultă că principiul ordonator al prevestirilor aparținând acestui tip de *Rojdanic* este dat de luna calendaristică, nu de zodia în care omul se naște. În cele câteva manuscrise în care apar și denumirile zodiilor este posibil să avem de-a face cu o influență venind dinspre structura *Gromovnicului*, în care prezicerile sunt rânduite pe zodii, și care este copiat adesea împreună cu *Rojdanicul* sau/și cu *Trepeticul*, ele fiind legate, de regulă, între coperțile aceluiasi sbornic. Tot ca un efect al contaminării cu *Gromovnicul* poate fi socotit și titlul anterior menționat al *Rojdanicului* din ms. 1157, „*Cartea zodii lui Eraclie împărat...*”, deoarece versiunea cea mai răspândită a *Gromovnicului* este atribuită, în aproape toate manuscrisele românești în care a fost copiată, acestui împărat bizantin: „*Gromovnic al lui Iraclie împărat, carele au fost numărătoriu de stele*” (v. Drăganu, 1922, 253). Și încă o consecință a „interacțiunii” dintre cele două cărți populare ar putea fi și faptul că, în câteva manuscrise (mss. rom. 1735, 3518, 3066 B.A.R.), prevestirile, grupate pe luni, încep cu luna martie, nu cu septembrie (în *Gromovnicul* lui „*Iraclie împărat*”, prezicerile încep întotdeauna cu zodia Berbecului, asociată, în mod obișnuit, cu luna martie).

În cuprinsul acestei redacții, structura prevestirilor este aceeași, ele fiind împărțite, în fiecare lună, pe sexe: pentru „fecior” și pentru „fată”. De fiecare dată sunt menționate: însușirile morale și înclinațiile firești („feciorul” născut în octombrie „*va fi vorbitoriu și, de va învăța carte, el va fi cinstit [...] va fi strângătoriu la aur și la argint [...] îi va fi drag jocul*”, ms. rom. 3518 B.A.R., f.198^v); câteodată, caracteristicile fizice (același „fecior” „*fi-va mijlociu în stat și la păr smead*”, ibidem) și, mai ales, semnele corporale („*va avea un semn în cap și într-o mână și în față*”, ibidem); evenimente importante ale vieții, privitoare la căsătorie și la ocupație (în luna ianuarie „*în țări streine va umbla mult și în case creștinești și om cinstit va fi [...] și 2 limbi va învăța și va lua o muiere bună și cu ea bine va trăi și va face 3 feciori și fete*”, ms. rom. 2088 B.A.R., f.213^v); se insistă îndeosebi pe primejdiile care-l pasc pe cel născut în luna respectivă și de care el trebuie să se ferească la anumite vârste și în împrejurări bine precizate (pe „coconul” născut în septembrie „*un cal îl va trânti când va fi de un an sau de doi sau de trei sau de șase sau de 28 [...] și carne de capră să nu mănce și usturoi întru lună ce s-au născut, că-i va fi rău. Când va tuna să nu meargă lângă copaci [...] la o apă puțin de nu se va îneca*”,

ms. rom. 270 B.A.R., f.20^v-21); sunt menționate și bolile sau „vătămurile” de care va fi afectat („și rău va bolnăvi de năjit și de junghiu”, ibidem); pentru aceste situații critice se indică sfântul căruia trebuie să te rogi pentru a depăși impasul sau/și se recomandă amuleta cu cele 72 de nume ale lui Iisus Hristos („... ci să roge lui Dumnezeu și lui sfeti Simion Stâlpcul să-l izbăvească din nevoi și de toate relele”, ibidem; „ci să porțe la sine 72 de nume ale lui Hristos, că să va izbăvi”, ms. rom. 3944 B.A.R., f.121^v); întotdeauna este indicată vârsta până la care se va ajunge dacă vor fi depășite cu bine momentele de cumpănă („Primejdie va avea la 20 de ani, iar de va treace, el va trăi 105 ani”, ms. 3518, f.199); în final, sunt oferite leacuri cu valabilitate generală însoțite de recomandarea de a închina o slujbă unui anumit sfânt („Și de să va bolnăvi leac are: cap de pește de mare și un grăunț de piper și untdelemn, să le amestice și să ungi, că va treace. Și să slujască pe sfânta Vineri și pe sfânta Duminică, că va fi într-ajutoriu”, ibidem, f.189). În cazul fetelor, „capitolul” familie și căsnicie era, cum ne putem aștepta, cel mai dezvoltat. Astfel, nativa în „Ghenarie” „de tânără să va mărita și cu bărbatul de tot nu va trăi, iar cu altul bine va trăi. Și va avea frați mulți și surate. Feciori va naște cu greu, iar de 4 feciori să va bucura. Și de tânără mult rău va petrece [...] și de o piatră de la bărbatul ei va avea un sămnu în cap și în față” (ms. 2088, f.214).

Din analiza a 16 manuscrise, copiate în intervalul dintre mijlocul secolului al XVIII-lea și deceniul trei al celui de-al XIX-lea și aparținând acestei redacții, se poate conchide că nici unul dintre texte nu este identic cu cel al popei Ion Românul, ele fiind, cu o singură excepție⁸, diferite, într-o măsură mai mică sau mai mare, și între ele. Parcurgând cu atenție diversele prevestiri ale acestor *Rojdanice*, constatăm – ca și în cazul „horoscoapelor” de astăzi – recurența frecventă a acelorași locuri comune, care alternează între afirmații vagi, foarte generale (de pildă, „feciorul” nativ în septembrie, octombrie, ianuarie, martie ș.a. „în țări streine va umbla mult și în case creștinești” și „om cinstit va fi” sau „la o apă va avea o frică”, ms. 2088 B.A.R., f.213^v, 215), și altele de o mare precizie, legate însă, de obicei, de o anume superstiție („să nu să plece să bea apă cu gura din pârâu, că va bea un păr rău și mult să va munci”, ms. 3518 BAR, f.188). Câteodată monotonia grupajelor de preziceri de tip repetitiv este întreruptă de câte un element inedit care conferă culoare și un profil caracteristic „destinului” anumitor „feciori”. Astfel, nativul în august „va cădea după un cal noaptea” și „visurile să nu le spuie în luna ce s-au născut că nu va fi bine” (ms. 4862 B.A.R., f.86).

Diferențele dintre variantele acestei celei mai răspândite redacții a *Rojdanicului* se datorează fie unor erori de lecțiune sau omisiuni ale copiștilor,

⁸ Este vorba de *Rojdanicele* prescrise în manuscrisele românești 1735 și 3518 B.A.R. Cel de-al doilea este, după toate probabilitățile, o copie realizată direct după primul, așa cum o indică și conținutul cvasiidentice al celor două codice.

fie inovațiilor personale ale anumitor scribi sau, poate, contaminării cu alte versiuni ale *Rojdanicului*. În categoria erorilor de transcriere intră, de exemplu, modificările din ms. 2088 B.A.R. raportate la pasajele similare din ms. 3518 B.A.R., acestea din urmă regăsindu-se, într-o formă apropiată, și în alte manuscrise: în ms. 2088, „feciorul” născut în octombrie „*va intra în casă creștiniască și va fi stricătoriu legii* (s.n.)” (f.212), în schimb, în ms. 3518, el „*va intra în casă mare și va fi strângătoriu la aur și la argint* (s.n.)” (f.198^v); același „fecior”, în ms. 2088, „*va merge la un joc cu bucurie și va dobândi sămnu* (s.n.) *în cap și într-o mână și în față*” (f.212), în vreme ce, în ms. 3518, lui „*îi va fi drag jocul și va avea un semn* (s.n.) *în cap și într-o mână și în față*” (f.198^v). Posibile inovații ale copiștilor sau contaminări cu alte redacții întâlnim, pe de altă parte, în câteva codice, cum ar fi cel „prescris”, în 1799, de logofătul Ioniță Giurescu (ms. rom. 270 B.A.R.). Aici, „coconul” născut în octombrie, de pildă, are parte de un „portret” fizic și moral foarte bine conturat, inexistent însă în celelalte variante: „*Și va fi gălbicios, pulpele groase, la trup de neam prost și frumos la ochi și la față, cam mincinos și îngânător. Va fi ostaș și dintr-înșii și tâlhari și gânditor de răul altuia și întru nimic nu-și socotească moartea, nici viața*” (f.21^v).

Originalul acestei redacții a *Rojdanicului* va fi fost – după cum o indică titlul și alte slavonisme din *Rujdenița* popei Ion Românul, de la 1620 – slavon. Din păcate în colecția de manuscrise a Bibliotecii Academiei Române nu am găsit niciun *Rojdanic* slavon care să ne înlesnească stabilirea unei posibile filiații a textelor. Singurul fragment dintr-un *Rojdanic* slavon (de redacție sârbească) care a putut fi consultat este cel care a fost publicat de Șafarik (1833, 129), datând de la sfârșitul secolului al XIV-lea, și în care se fac preziceri pentru „fata” născută în noiembrie. Compararea acestui text cu diferite variante românești ale redacției analizate mai sus conduce la identificarea unei evidente similitudini de structură, dar și a câtorva asemănări în ceea ce privește conținutul prezicerilor (fata „*va fi frumoasă [...] și va fi mândrieșă [...] de tânără nu-i va fi rușine [...]. Boli-va de cap [...] și va avea niște cuvinte reale și un semn [...] în spate*”, ms. 3518 B.A.R. / cf.: „*se dēvica krasna licemī [...] liuta, za mlada drīza [...]. Pobolitī glavoīu [...] klevetu otī susēdī priemlētī [...] znamenie imatī na plēštu*”⁹, Șafarik, 1833, 129) . Se poate deduce, de aici, existența unui prototip slavon comun.

Dintr-o redacție diferită descinde textul *Rojdanicului* din ms. rom. 3391 B.A.R., copiat, în 1782, de ieromonahul Rafail din Brătîla, <jud. Bacău>. Este vorba de o copie a unei traduceri făcute direct din limba greacă, după cum se arată în titlu: „*Zodii scoase di pe grecie pe moldovenie, cine la ce zodie s-au*

⁹ În tr.: „*această față [se naște] frumoasă la față [...] mândrieșă; de tânără, îndrăzneță [...]. Bolește de cap [...], primește ocări de la vecini [...] are un semn pe spate*”.

născut, în luna aceea cum arată”. Nu am putut identifica alte manuscrise românești care să aparțină acestei redacții. Ca și în unele variante ale primei redacții, în ciuda indicației referitoare la „zodii” din titlu, prezicerile se fac tot în funcție de luna calendaristică, începând însă cu luna martie. Repartizarea textelor pe sexe este făcută, aici, altfel decât în toate celelalte rojdanice: sunt grupate mai întâi toate „zodiile bărbătești”, adică prevestirile pentru „feciori”, pe tot anul, după care urmează „zodiile femeiești” pe tot anul. Dacă structura generală a prezicerilor din acest tip de *Rojdanic* este foarte asemănătoare cu cea prezentată mai sus, conținutul acestora diferă sensibil de cel al primei redacții: „Cine să va naște în luna lui martie, zilele zodii sale sânt așa: va fi om prost și iubitor de mese, milostiv, vesel, cuminte, va lua fâmeaie fecioară și dintr-a săi copii să va bucura. Îndatorește cu bani pre mulți și mulțămire va avé multe și de cătră fâmeaia va avé pagubă [...] Stomahul îl va duré și capul și ochii”, ms. 3391 B.A.R., f.374^v / cf.: „De va naște fecior [în luna martie] va fi înțelept și iubitoriu la muieri. Boli-va de cap și de ochi. Și de tânăr va fi bogat și auzit de mulți oameni și, de va învăța meșteșug, el va fi cinstit [...] și cu muiere dintăi nu va trăi, iar cu alta bine va trăi și va face ficior și fete”, ms. 2088 B.A.R., f.215. În ceea ce privește leacurile-panaceu recomandate pentru bolile celui născut într-o anumită lună, ele constă, în redacția din ms. 3391 B.A.R., dintr-o liturghie închinată unui anumit sfânt, însoțită de ungerea trupului cu untdelemn din candela sfântului respectiv, în vreme ce, în redacția popei Ion Românul, leacurile indicate sunt, pe lângă slujba pentru un anume sfânt, amestecuri „standard” rezultate, de obicei, din untdelemn combinat cu tămâie albă și/sau cu rădăcina pisată a unei plante (bujor, crin, dafin etc.).

Rojdanice de facturi deosebite sunt incluse în primele calendare românești, tipărite în 1733 și, respectiv, în 1785. Primul dintre acestea, pus sub tipar de dascălul Petcu Șoanul, la Brașov, este tradus după un calendar sârbesc, care, la rândul său, urmează un model ucrainean, alcătuit la Kiev, prin 1716. Prima secțiune a *Calendarului* lui Petcu Șoanul cuprinde *Învățătura planetelor*, unde prezicerile, atât cele referitoare la om (partea de rojdanic), cât și cele care privesc fenomenele meteorologice pe anotimpuri și mersul recoltelor dintr-un an (partea de „prognostic”), sunt făcute, de această dată, în funcție de influențele celor șapte planete: Saturn, Jupiter, Marte, Soarele, Venus, Mercur și Luna. Ele guvernează, fiecare, câte 13 ani, cu excepția Lunii, care stăpânește 14 ani. Prezicerile de *Rojdanic* din această parte a calendarului nu sunt împărțite nici pe sexe, nici pe lunile anului, ci se rezumă la o lungă înșiruire de trăsături morale (câteodată, și fizice) a celor a căror naștere a fost prezidată de respectiva planetă. Orientarea generală a acestor însușiri este dată de felul „cu noroc” sau, dimpotrivă, „fără noroc” al influenței planetare care stăpânește anul nașterii: „Pe mare noroc, cu dragoste arată [planeta a doua, Jupiter]; scaun de cinsté neamului omenesc. Cine să va naște supt această planetă va fi drept și

adevărat, drăgăstos, credincios, smerit, milosârd, gânditori de Dumnezeu, rușinos, sveatnic, a gândi lucruri înalte, mic la obraz, veasel, bun, norocos, iubitori de muieri, de rău nu să bucură” (p.12). Urmează enumerarea părților corpului și a organelor „supuse” planetei tutelare, precum și a diferitelor boli pe care aceasta le favorizează: „*Stăpânește pieptul și coastele, hieatul, stălpul trupului; la partea bărbătească face betejeală*” (*ibid.*). Într-o altă secțiune a calendarului, *Spunere de casnici*, sunt reluate, foarte pe scurt, o serie de preziceri legate de naștere, din nou în combinație cu cele referitoare la starea vremii, dar, de această dată, din perspectiva zodiilor și a lunilor anului cărora acestea le corespund: „*Noiemvrie [...] zodia Săgetători [...]. Cine să naște sup această zodie sânt iubitori de Dumnezeu, înțelepți, cu durerea capului*” (p.59). După *Calendarul* de la 1733 s-au făcut numeroase copii manuscrise pe întreg teritoriul Dacoromaniei. El a fost, de asemenea, reluat în cuprinsul mai multor calendare din secolul al XIX-lea, începând cu cel din 1802 (*Calendarul cel mare*), rămas în manuscris (ms. rom. 5371 B.A.R.), și continuând cu cel publicat la Iași, în 1816, și cu numeroasele reeditări ale acestuia.

Calendarul, apărut la Iași, în 1785, prin grija potoiereilor Mihail și Policarp Strilbițchi, cuprinde un *Rojdanic* foarte dezvoltat, pe zodii, dar rânduie tot în ordinea lunilor anului, începând cu ianuarie (după structura calendarului roman). Traducerea s-a realizat, probabil, după un calendar publicat la Moscova, în 1710 (v. Tomescu, 1957, 32). Prototipul acestui tip de *Rojdanic* pare a fi însă unul grecesc, așa cum o indică prevestirile, cvasiidentice, pentru zodia Leului, din ms. gr. 1284 B.A.R.¹⁰ (f.6-6^v), copiate în limba greacă, la Iași, în 1736. Preziceri în limba greacă pentru lunile ianuarie, februarie, martie, aprilie, derivând din același prototip, se găsesc și în ms. gr. 1333 B.A.R., „prescris”, în 1814, de Naum Râmniceanu. Ca și în redacțiile mai vechi ale *Rojdanicului*, materia pentru fiecare zodie este distribuită pe sexe. Spre deosebire de acelea însă, aici se insistă mai mult pe conformația fizică și pe caracteristicile morale ale nativilor dintr-o anumită zodie și mai puțin pe „accidente” existențiale sau pe detalierea primejdiilor potențiale: „*Pruncul de să va naște între 11 zile a lui ghenariu și între 9 a lui februarie este în zodia vârsătoriului de apă. Este cu sângele fierbinte, flegmaticos, îmbărbătat, statornic, plecarea lui Saturn. Capul și obrazul lung, nasul prost, sprânceanele frumoasă, mestecat smolit și părul negru și degrab să roșăște*” (p.41). În schimb, sunt precizate și aici vârsta la care se pot ivi momente de cumpănă, vârsta maximă și bolile „patronate” de fiecare zodie (uneori este descrisă și boala care va cauza moartea). Astfel, pentru „pruncul” născut în zodia Cumpenei se spune: „*Moartea lui să află <în> sângele stricat sau venin de otravă va lua de la o femeie rea. Iară de va trece viața lui peste 38 de ani,*

¹⁰ În același manuscris grecesc se găsește, între filele 1 și 2, un *Trepetic* copiat în limba română.

apoi va veni până la 75 de ani” (p.93-94). La încheierea fiecărui „capitol” zodiacal este adăugat un paragraf intitulat *Pentru dohtorie* (preluat, poate, dintr-o sursă germană – v. Tomescu, 1957, 32 –, el nefigurând, oricum, în variantele grecești ale acestei versiuni a *Rojdanicului*), cu sfaturi mai aplicat-medicale în comparație cu cele pur „băbești” din *Rojdanicele* anterioare. Celui născut în zodia Berbecului i se recomandă: „*Să iei hapuri pentru treapăd, așijderea și pravuri pentru dureare de cap. [...] Omăt de luna lui mart să strângă și să păzască pentru că spală mânuile, obrazul și spre alte trebi este de trebuință*” (p.44). Și acest calendar a circulat prin copii manuscrise, în ultimii ani ai secolului al XVIII-lea și în prima jumătate a secolului al XIX-lea, dar într-o măsură mult mai mică decât acela al lui Petcu Șoanul.

De remarcat este faptul că mulți dintre copiii manuscriselor de *Rojdanice* sunt, în ciuda opreliștilor dictate de autoritățile ecleziastice, clerici (preoți, călugări, ieromonahi), iar fragmente de *Rojdanic* (de obicei, prevestiri pentru o singură lună sau zodie) sunt transcrise, uneori – probabil, pentru uzul personal al copistului – între filele câte unui miscelaneu având un cuprins exclusiv religios. Această constatare nu face decât să ne întărească în convingerea noastră că, din Evul Mediu până astăzi (ca să nu mai vorbim de Antichitate sau de epoca Renașterii), textele de prevestire și, în special, cele din categoria *Rojdanicului* au exercitat o fascinație intensă, inclusiv asupra celor mai avizați cititori.

Manuscrise, tipărituri și ediții

Mss. rom. B.A.R.: **nr. 3821** (*Codex Neagoeanus*; copiat de popa Ion Românul, în 1620, în satul Sâmpetru din Ardeal; f.137-141^v; text publicat în: N. Cartoian, „Cel mai vechiu zodiac românesc: Rujdenița Popei Ion Românul (1620)”, în *Dacoromania*, V, 1928, 584-601); **nr. 2088** (Moldova, sec. XVIII, mijloc; f.212-218^v); **nr. 1735** (sec. XVIII, mijloc; f.207-225^v); **nr. 3518** (sec. XVIII, a doua jumătate; f.188-203^v); **nr. 2141** (Țara Românească, sec. XVIII, a doua jumătate; f.76-76^v); **nr. 3391** (copiat de ieromonahul Rafail din Brătîla, <jud. Bacău>, în 1782; f.374^v-379^v); **nr. 3944** (Țara Românească, sec. XVIII, sfârșit; f.121^v-131^v); **nr. 1157** (sec. XVIII, a doua jumătate; f.113-126^v; text publicat, parțial, în M. Gaster, *Chrestomatie română*, II, Leipzig-București, 1891, p.66-67); **nr. 270** (copiat de logofătul Ioniță Giurescu, în Țara Românească, în 1799; f.20^v-29); **nr. 3066** (sec. XIX, început; f.5^v-13^v); **nr. 4244** (1811; f.3-11^v); **nr. 4263** (1819; f.12-24^v); **nr. 4862** (cca.1821; f.82-86^v); **nr. 4232** (cca.1825, f.25-34^v); **nr. 2236** (1826; f.21^v-38); **nr. 3614** (1828, f.44-47^v)

Mss. gr. B.A.R.: **nr. 1284** (Iași, 1736; f.6-6^v); **nr. 1333** (copiat de Naum Râmnicăneanu, în Țara Românească, în 1814; f.11-14^v)

Calendarul acumu întâi rumânescu alcătuitu de pe cel sârbesc, tipărit de dascălul Petcu Șoanul, Brașov, 1733, p.5-51, 55-60

Calendariu pe 112 ani, scos din multe fealuri de cărți, tipărit de protoiereii Mihail și Policarp Strilbițchi, Iași, 1785, p.39-12
Šafarik, Pavel Josef (1833), *Serbische Lesekörner oder historischkritische Beleuchtung der serbischen Mundart*, Pesth, p.129

Bibliografie critică

Cartoian, N. (1974), *Cărțile populare în literatura românească*, I, ed. a II-a, îngrijită de Alexandru Chiriacescu, București, Ed. Enciclopedică Română
Drăganu, N. (1922), „Cea mai veche carte rakocziană”, în *Anuarul Institutului de Istorie Națională din Cluj*”, I (1921-1922), Cluj
Gaster, M. (1983), *Literatura populară română*, ed. a II-a, îngrijită de Mircea Angheliescu, București, Ed. Minerva
Gaster, M. (1891), *Chrestomatie română*, I, Leipzig-București
Hasdeu, B.P. (1984), *Cuvente den bătrâni*, II, ed. a II-a, îngrijită de G. Mihăilă, București, Ed. Didactică și Pedagogică
Ioan Gură de Aur (2001), *Mărgăritare*, ed. îngrijită de Rodica Popescu, București, Ed. Libra
Tomescu, Mircea (1957), *Calendarele românești (1733-1830)*, București, Ed. de Stat Didactică și Pedagogică